

QUANDO IL CARCERE DIVENTA UN SET

UN RICCARDO III PRODOTTO DALLO IULM DI MILANO

BÖRTÖN A FILMVÁSZNON

III. RICHÁRD A MILÁNÓI IULM EGYETEM ELŐADÁSÁBAN

Il testo di Shakespeare è il ritratto di un sinistro e grottesco tipo di superuomo, senza pietà, senza paura, senza compassione, consumato dall'egocentrismo e dal desiderio di vendetta. Riccardo è un uomo che non sa trovare l'amore e si è lasciato contaminare, corrompere dal suo stesso odio.

Riccardo vive a corte, in un ambiente mefitico e corrotto, dove gli intrighi e gli inganni sono il pane della vita quotidiana. Non meno di lui, altri si comportano in modo nefasto, perché, sembra suggerire Shakespeare, quelli che hanno il potere provano disprezzo per le promesse fatte e sono pronti a tutto pur di raggiungere i loro scopi.

D'accordo con il personaggio è lo stile di tutto il dramma. Uno stile esasperato, pieno di interiezioni e invettive, echeggiante dall'inizio alla fine, della parola *sangue*, che vi ricorre come tema dominante.

"L'inverno del nostro scontento, si è trasformato in luminosa estate...". Tutto inizia da qui. Da questa considerazione che, come una vertigine, sconvolge, turba, esaspera la mente di Riccardo, che dopo una stagione di guerra civile, vuole tornare, lui "che non è davvero portato per i dilettoni svaghi", lui "deforme, non finito, zoppo", lui che divorato da un odio mortale "ha tramato complotti d'ogni sorta, calunnie e morte", alla guerra. Solo contro tutti.

Abbiamo scelto Riccardo III, un testo alto, altissimo, gravido di sentimenti forti, di potenzialità espressive, immagine metafora dell'uomo 'contro', che vive 'contro' una società che dovrebbe essere fatta di regole e comprensione ma che sovente si trasforma in un enorme campo di battaglia, dove regna solo la sopraffazione del più forte.

Il carcere come ambientazione ideale per la nostra storia.

Luogo della sofferenza e degli inganni, dove due famiglie rivali (Lancaster e York, oggi due clan malavitosi rivali) hanno appena terminato di combattere una feroce guerra. Il re malato (il boss di turno) sta morendo e intorno a lui tutti tramano contro di lui e contro gli altri. Amici, fratelli, cugini, zii. Tutti contro tutti.

Il necessario adattamento del testo (tagli di scene e personaggi saranno limitati ad esclusiva economia della narrazione e di linearità della vicenda) permetterà a tutti gli 'attori' di confrontarsi con il testo shakespeariano, di studiare caratteri e comportamenti, di rivularsi secondo il loro estro, di esprimere attraverso i loro sentimenti il loro modo di essere.

La scelta di lavorare con dei detenuti come attori trova qui la sua motivazione più forte. Sono i carcerati stessi i veri protagonisti di questo luogo e possono restituire un'attualità e una verità unica e straordinariamente moderna. Una verità utile a comprendere la realtà carceraria. La parte di Riccardo, invece, verrà affidata ad un attore professionista, che funzionerà un po' come guida e come

William Shakespeare's drama Richard III – charged with emotion and expressive potential in its portrayal of a man living in a society where might makes right – has provided the inspiration for a film script which reworks the story in a very free and contemporary way. The movie will be set in a prison, and the principal actors will themselves be convicts.

This, once again, a timeless Shakespearian text will receive a modern and topical updating.

Shakespeare szövege nem más, mint egy nyomorék, groteszk, könyörtelenül gonosz, félelmet és szánalmat nem ismerő felsőbbrendű ember típusának portréja, akit fölemésztett az önimádat és a bosszúvágy. Richárd olyan ember, aki képtelen rátalálni a szeretetre és hagyja önmaga gyűlöletétől és gonoszságától végletesen megfertőzni magát.

Richárd az udvarban, bűzös és romlott környezetben él, hol az intrikák, árulások és ármánykodások az ott élők mindennapi kenyérének számítanak. Ő sem kivétel azok között, akik álságosan, vesztőzónán viselkednek, hiszen – Shakespeare sugalmazása szerint – úgy gondolják, hogy kinek hatalom van a kezében lenézheti azt, ki az ígéretét betartja és mindent megtehet csak, hogy elérje célját.

A főszereplő figurája teljes harmóniában van a dráma stílusával. Elkéseredett, indulattal és kirohanásokkal teli stílus ez, a vér szó visszhangzik benne az elejétől a végéig, mely egyben a cselekmény visszatérő, domináns alkotórésze.

„Rosszkedvünk tele sugárzó nyárrá változott ...” Minden ezzel kezdődik. Itt indul elkésérítő, szédítő örvénylésként Richárd agyának és szellemének megbomlása, ki egy polgárháborúban töltött évszak után szíve szerint újra visszatérne a háborúba. Ő, aki „igazán nem szórakoztató gyönyörökre született”, ő, aki „alaktalan, csúnya és sánta”, ő, aki halálos gyűlölettel mérgezett „mindenféle összeesküvésben ármánykodott, rágalmazott és osztotta a halált”.

A III. Richárdot választottuk. Ezt a csodálatos, magasztos, erőteljes érzelmekkel, kifejező erővel átitott szöveget, benne az „ellenember” metaforájának képével, aki egy olyan társadalom „ellenében” él, melyet a szabályoknak és a megértésnek kellene irányítania, de amely gyakran alakul óriási csatatérre, melyben kizárólag az erősebb törvénye érvényesül.

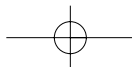
A börtön lett a történetünkhöz ideálisan illő környezet.

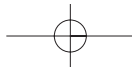
A szenvedés és az ármánykodás helye, hol két rivális család (a Lancasterek és a Yorkok, ma talán két rivális bűnbandának nevezhetnénk őket) éppen befejezte egymással a kegyetlen háborúját. A beteg király (az éppen regnáló bandafőnök) haldoklik, körülötte mindenki ellene és mindenki más ellen szövi az összeküvés hálóját. Barátok, testvérek, unokatestvérek, nagybácsik. Mindenki, mindenki ellen.

A szöveg szükséges átdolgozása (a jelenetek, szereplők elhagyása kizárólag oly mértékű, mely szolgálja a beszéd „gazdaságosságát” és a cselekmény folyamatosságát) lehetővé teszi a színészek számára, hogy megméressék magukat Shakespeare szövegével, mélyen tanulmányozzák a figurákat, azok viselkedését, maguk fedezték fel a szerepben saját magukat, az érzéseket saját személyiségük és létezésük tükrén át formálják hitelessé.

Pontosan a fenti érvelésben rejlik döntésünk fő motivációja: az, hogy valódi elítélteket alkalmazzunk színészként. Ennek a helynek maguk a börtönlakók az igazi főszereplői, akik páratlan aktualitást, az igazság egy teljesen egyedülálló változatát és rendkívüli modernitást kölcsönöznek a történetnek. Ez az igazság abban is segít, hogy megértsük, mi is a börtön valósága. Richárd szerepét viszont profi színész alakítja, ő az, aki a „vezérfonal”, az igazodási pont a többiek, a fogoly-színészek számára.

Shakespeare-rel szembesülni ma, börtönlakókra bizni egy valóban eredeti előadást azt jelenti, hogy azon emberek mindennapjainak adjunk értelmet, akik életük tragikus periódusát töltik egy olyan drá-

punto di riferimento per tutti gli altri attori/carcerati.

Affrontare Shakespeare oggi, affidando a dei detenuti una messa in scena originale, significa permettere a chi vive all'interno di una istituzione difficile come il carcere, di dare un senso a un vissuto tragico, cercare un modo di comprendere e capire, consegnare nelle loro mani una chiave di accesso.

La scelta dei personaggi da recitare, partendo dai caratteri e dalle esperienze di chi ne vorrà far parte, raccoglierà attraverso le riprese del film una sorta di ritratti, interpretati o meglio 'vissuti' dai detenuti.

Chi meglio di loro può far rivivere una condizione umana come quella di Riccardo III, che non si esprime nei modi convenzionali ma con caratteristiche estreme e decisamente forti. Un crogiuolo di turbamenti e sofferenze che il nostro film cerca di ricomporre, e attraverso queste interpretazioni, restituire in immagini.

Questo film non vuole svolgere una tesi, o mostrare degli uomini e delle donne condizionati dalla loro condizione di detenuti, ma cerca di scoprire la materia di cui essi sono fatti. Raggiungere quel "cuore del cuore" per dirla come Bresson che non si lascia afferrare né dalla poesia, né dalla filosofia, né dal teatro.

Bruno Bigoni

mai intenzionalmente, come in un carcere. Seguirà un'indagine che si aprirà alla luce del giorno, ma che resterà sempre in ombra, come un segreto che si rivela solo a chi è pronto a vederlo.

A szerepek eljátszó személyek kiválasztása azon elítéltek jellemének és élettapasztalatainak feltérképezéséből indult ki, akik szerettek volna résztvenni ebben a vállalkozásban. A kiválasztáson olyan filmfelvételek készültek, melyből egy sor elítélt portréja rajzolódik ki, életük „eljátszott”, jobban mondva „megélt” valós élményeivel együtt.

Ki tudhatná náluk jobban megjeleníteni azt az emberi létet, mint amilyen III. Richárdé volt, aki sosem a szokványos hanem extrém és kifejezetten erőteljes módon fejezte ki önmagát. A zavarodottság és a szenvedés olyan olvasztótégelye ez, melyet filmünk igyekszik ezen alakításokon keresztül, jellegzetes képi világgá formálva újragondolni.

Ez a film nem egy vizsgafeladat akar lenni, még kevésbé akar olyan nőket és férfiakat bemutatni, kiket eleve kondicionálnak a börtönélet körülményei, azt szeretné felfedezni: milyen anyagból gyúrták őket? Bresson szavait kölcsönözve szeretnénk volna a „szív szívéhez” elérni úgy, ahogy azt nem teszi lehetővé sem a költészet, sem a filozófia, sem a színház.

Bruno Bigoni

